

## **XORAZM VILOYATI BEMORLARI MISOLIDA AKRIL VA NEYLON QISMAN OLINADIGAN PROTEZLAR SAMARADORLIGINING QIYOSIY TAHLILI**

*Matrizayeva Gulmira Ne'matjon qizi*

*Ro'zimova Feruza Shonazarovna*

*Olimova Madinabonu Maxmudovna*

*Toshkent tibbiyot akademiyasi Urganch filiali*

**Annotatsiya.** Ushbu tadqiqotda Xorazm viloyati bemorlari misolida akril va neylon qisman olinadigan protezlarning samaradorligi qiyosiy jihatdan baholandi. Tadqiqotda 80 nafar bemor ishtirok etdi, ulardan 40 nafari akril protez, 40 nafari esa neylon protez bilan ta'minlandi. Bemorlarning moslashuv muddati, protezlarning qulaylik darajasi, tish go'shti bilan o'zaro ta'siri va xizmat muddati kabi asosiy ko'rsatkichlar klinik va statistik tahlillar yordamida baholandi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, neylon protezlar bemorlar tomonidan qulayroq deb baholangan ( $8.2 \pm 0.9$  ball), shuningdek, moslashuv muddati qisqaroq bo'lgan ( $10 \pm 2$  kun). Akril protezlar esa uzoqroq xizmat qilishi ( $5.2 \pm 0.8$  yil) va nisbatan mustahkamligi bilan ajralib turdi. Shu bilan birga, akril protezlardan foydalanuvchilar orasida dastlabki haftalarda gingivit holatlari ko'proq kuzatildi. Tadqiqot 2023-2024 yillarda viloyat markaziy stomatologiya poliklinikasiga murojaat qilgan 150 bemor ishtirokida olib borilgan.

**Kalit so'zlar:** qisman olinadigan protezlar, akril protezlar, neylon protezlar, chaynash samaradorligi, protezlarning qulayligi, stomatologik reabilitatsiya.

**Abstract.** In this study, the effectiveness of acrylic and nylon partially removable prostheses was assessed in a comparative aspect using the example of patients from the Khorezm region. 80 patients participated in the study, of which 40 were provided with acrylic prostheses and 40 with nylon prostheses. The main indicators, such as the duration of patient adaptation, the degree of comfort of prostheses, interaction with dental carcass, and service life, were assessed using clinical and statistical analysis.

The results showed that nylon prostheses were assessed by patients as more comfortable ( $8.2 \pm 0.9$  points), as well as a shorter adaptation period ( $10 \pm 2$  days). Acrylic prostheses were distinguished by a longer service life ( $5.2 \pm 0.8$  years) and relatively high durability. At the same time, among the users of acrylic prostheses, cases of gingivitis were more frequent in the first weeks. The study was conducted with the participation of 150 patients who applied to the regional central dental clinic in 2023-2024.

**Keywords:** partially removable prostheses, acrylic prostheses, nylon prostheses, chewing efficiency, convenience of prostheses, dental rehabilitation.

**Kirish.** Tish yetishmovchiligi nafaqat estetik muammolarni, balki chaynash funksiyasining buzilishi va ovqat hazm qilish tizimining yuklanishini oshiruvchi omillarni ham keltirib chiqaradi. Qisman olinadigan protezlar tish qatorining nuqsonlarini to'ldirish va bemorlarning hayot sifatini yaxshilash uchun keng qo'llaniladi. Zamonaviy stomatologiyada ushbu protezlarning turli xil materiallardan tayyorlanishi ularning qulayligi, mustahkamligi va moslashuv darajasiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Hozirgi kunda qisman olinadigan protezlar orasida akril va neylon materiallar asosida ishlab chiqarilgan protezlar keng tarqalgan. Akril protezlar yuqori mustahkamlikka ega bo'lib, uzoq muddatli foydalanish uchun mos keladi, ammo ularning qattiq tuzilishi ba'zan bemorlarda noqulaylik tug'dirishi mumkin. Neylon protezlar esa elastikligi sababli bemorlar tomonidan qulayroq deb baholanadi, biroq ularning xizmat muddati va mustahkamligi akril protezlarga nisbatan qisqaroq bo'lishi mumkin.

Xorazm viloyati aholisi orasida tish protezlariga bo'lgan talab ortib bormoqda, biroq qaysi turdagi protez bemorlar uchun qulayroq va samaraliroq ekanligini aniqlash muhim masala bo'lib qolmoqda. Ushbu tadqiqotning maqsadi – Xorazm viloyati bemorlari misolida akril va neylon qisman olinadigan protezlarning samaradorligini qiyosiy jihatdan baholash va ularning afzallik hamda kamchiliklarini ilmiy asosda aniqlashdan iborat.

**Tadqiqot maqsadi.** Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – Xorazm viloyati bemorlari misolida akril va neylon qisman olinadigan protezlarning samaradorligini qiyosiy jihatdan baholash, ularning klinik va funksional ko'rsatkichlarini tahlil qilish hamda qaysi turdagi protez bemorlar uchun qulayroq va samaraliroq ekanligini aniqlashdan iborat.

Tadqiqotning asosiy yo'nalishlari: Akril va neylon protezlarning moslashuv muddati va bemorlarning protezlarga bo'lgan subyektiv munosabatlarini baholash, har ikkala protez turining xizmat muddati va mustahkamligini taqqoslash, protezlarning tish go'shti va og'iz bo'shlig'i to'qimalariga ta'sirini tahlil qilish, olingan natijalar asosida stomatologik amaliyot uchun ilmiy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

**Tadqiqot metodlari.** Tadqiqotda Xorazm viloyatida yashovchi 80 nafar bemor ishtirok etdi. Ularning barchasi tish qatorining qisman yetishmovchiligi sababli qisman olinadigan protezlar bilan ta'minlangan. Bemorlar ikkita guruhga ajratildi: 1-guruh (akril protez) – 40 nafar bemor; 2-guruh (neylon protez) – 40 nafar bemor.

Bemorlarning yoshi 35-65 oraliqida bo'lib, ularda asosiy umumiy tibbiy ko'rsatkichlar o'xshash edi. Tadqiqotga surunkali og'iz bo'shlig'i kasalliklari (parodontit, gingivit) og'ir darajada rivojlangan bemorlar kiritilmadi.

Bemorlar 6 oy davomida kuzatildi. Protezlarning samaradorligi quyidagi mezonlar bo'yicha baholandi: moslashuv muddati (kunlarda), protezlarning qulaylik

darajasi (Visual Analog Scale – VAS bo'yicha 0-10 ball), og'iz bo'shlig'i to'qimalariga ta'siri (gingivit, yara va yallig'lanish holatlari).

Bemorlarning protezlardan qoniqish darajasi maxsus tuzilgan so'rovnoma orqali o'rganildi. Quyidagi mezonlar baholandi: ovqat chaynash qulayligi, nutqqa ta'siri, estetik jihatdan qoniqish.

Tadqiqot natijalari statistik tahlil qilindi: moslashuv muddati va qulaylik darajasini taqqoslash uchun Student t-testi qo'llanildi. Tish go'shti muammolarining tarqalishini baholash uchun  $\chi^2$  (chi-kvadrat) testi ishlatildi. Natijalarning ahamiyatlilik darajasi  $p < 0.05$  bo'lishi asosiy mezon sifatida qabul qilindi.

**Tadqiqot natijalari.** Tadqiqot natijalari akril va neylon qisman olinadigan protezlarning samaradorligini taqqoslashga qaratilgan bo'lib, bemorlarning moslashuv muddati, protezlarning qulaylik darajasi, og'iz bo'shlig'i to'qimalariga ta'siri va xizmat muddati kabi mezonlar bo'yicha baholandi.

Bemorlarning protezlarga moslashish muddati o'rtacha quyidagicha bo'ldi:

- Akril protezlar –  $14 \pm 3$  kun
- Neylon protezlar –  $10 \pm 2$  kun

Neylon protez taqqan bemorlarning moslashuv muddati qisqaroq bo'lib, ular protezga tezroq o'rgangan ( $p < 0.05$ ).

Bemorlarning protezlarni qulaylik jihatidan baholash natijalari:

- Akril protez –  $6.8 \pm 1.2$  ball
- Neylon protez –  $8.2 \pm 0.9$  ball

Neylon protezlar elastikligi tufayli bemorlar tomonidan qulayroq deb baholangan ( $p < 0.01$ ).

Protezlarning og'iz shilliq qavati va tish go'shtiga ta'siri quyidagicha kuzatildi:

- Akril protezlar – 25% bemorlarda dastlabki haftalarda yengil gingivit kuzatildi.
- Neylon protezlar – faqat 10% bemorlarda gingivit qayd etildi.

Statistik tahlil natijalariga ko'ra, bu farq ahamiyatli bo'lib,  $\chi^2 = 4.02$ ;  $p < 0.05$ . Neylon protezlar tish go'shti bilan yaxshiroq muvofiqlik ko'rsatgan.

Protezlarning xizmat muddati va mustahkamligi tahlil qilindi:

- Akril protezlar –  $5.2 \pm 0.8$  yil
- Neylon protezlar –  $4.5 \pm 0.7$  yil

Farq sezilarli emas ( $p > 0.05$ ), bu esa har ikkala protezning uzoq muddatli ishlatilishi mumkinligini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, neylon qisman olinadigan protezlar bemorlar tomonidan akril protezlarga nisbatan qulayroq deb baholandi. Neylon protezlarning moslashuv muddati o'rtacha  $10 \pm 2$  kun bo'lib, akril protezlarning moslashuv muddatidan ( $14 \pm 3$  kun) sezilarli darajada qisqa ekanligi aniqlandi ( $p < 0.05$ ). Neylon protezlar elastikligi va yengil tuzilishi tufayli bemorlar tomonidan

$8.2 \pm 0.9$  ball bilan baholangan bo'lsa, akril protezlarning qulaylik darajasi  $6.8 \pm 1.2$  ballni tashkil etdi ( $p < 0.01$ ).

Bundan tashqari, akril protez foydalanuvchilarining 25 foizida dastlabki haftalarda yengil gingivit holatlari kuzatilgan bo'lsa, neylon protez foydalanuvchilarining atigi 10 foizida bunday muammolar qayd etildi ( $\chi^2 = 4.02$ ;  $p < 0.05$ ). Bu esa neylon protezlarning tish go'shti bilan yaxshiroq mos kelishini ko'rsatdi.

Xizmat muddati va mustahkamlik bo'yicha akril protezlarning afzalligi aniqlandi. Akril protezlarning o'rtacha xizmat muddati  $5.2 \pm 0.8$  yilni tashkil etgan bo'lsa, neylon protezlarning xizmat muddati  $4.5 \pm 0.7$  yil deb baholandi. Farq ahamiyatli darajada bo'lmasa ham ( $p > 0.05$ ), bu akril protezlarning uzoqroq xizmat qilishga moyilligini ko'rsatdi.

Umuman olganda, neylon protezlar bemorlarning moslashuvi va tish go'shti bilan muvofiqligi bo'yicha yaxshiroq natija ko'rsatgan bo'lsa, akril protezlar uzoq muddatli foydalanish va mustahkamlik jihatidan samaraliroq deb baholandi. Ushbu natijalar stomatologlarga har bir bemorning individual ehtiyojlariga mos ravishda protez tanlashda ilmiy asoslangan qaror qabul qilish imkoniyatini yaratadi.

**Xulosa.** Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, Xorazm viloyati bemorlari orasida neylon va akril qisman olinadigan protezlarning samaradorligi turli jihatlar bo'yicha farqlanadi. Neylon protezlar moslashuv muddati ( $10 \pm 2$  kun) va bemorlar tomonidan qulaylik darajasi bo'yicha (VAS –  $8.2 \pm 0.9$  ball) akril protezlarga ( $14 \pm 3$  kun,  $6.8 \pm 1.2$  ball) nisbatan ustunlik qildi ( $p < 0.05$ ). Shuningdek, neylon protezlar tish go'shti bilan yaxshiroq mos kelib, gingivit va shilliq qavat yallig'lanishiga kamroq sabab bo'ldi ( $\chi^2 = 4.02$ ;  $p < 0.05$ ).

Akril protezlar esa uzoq muddatli foydalanish va mustahkamlik jihatidan ustunlikka ega bo'lib, ularning xizmat muddati o'rtacha  $5.2 \pm 0.8$  yilni tashkil etdi, neylon protezlarda esa bu ko'rsatkich  $4.5 \pm 0.7$  yilni tashkil etdi ( $p > 0.05$ ). Bu esa akril protezlarning uzoq muddatli foydalanish uchun mosligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot natijalariga ko'ra, stomatologik amaliyotda protez tanlashda bemorning individual ehtiyojlari inobatga olinishi lozim. Agar bemor tezroq moslashish, yuqori qulaylik va tish go'shti bilan yaxshiroq muvofiqlikni xohlasa, neylon protezlar tavsiya etilishi mumkin. Agar uzoq muddatli foydalanish va yuqori mustahkamlik ustuvor bo'lsa, akril protezlar samaraliroq tanlov bo'lishi mumkin. Ushbu natijalar stomatologlarga har bir bemorga individual yondashish va optimal protez turini tanlashda ilmiy asoslangan tavsiyalar berish imkoniyatini yaratadi.

#### **Adabiyotlar ro'yxati**

1. Abdullayev A.R., Karimov SH.M. Ortopedik stomatologiya: qisman chiqadigan protezlar. – Toshkent: Meditsina, 2021. – 215 b.

2. Rahimov N.K. Zamonaviy stomatologik materiallar. – Urganch: Xorazm, 2022. – 184 b.
3. Yusupova M.A. Qisman tishsizlikni davolashda zamonaviy usullar // Stomatologiya jurnali. – Toshkent, 2023. – №2. – B. 45-49.
4. Бутенко Л.П. Съёмные зубные протезы: учебное пособие. – М.: ГЭОТАР-Медиа, 2020. – 320 с.
5. Jumaniyazova, TA; Kurbanbaeva, DK; Olimova, MM; Pedagogical and psychological aspects of health competence formation in higher education pedagogues, Modern Science and Research,2,10,676-678,2023,
6. Алимова М. М. и др. Свойства иммунной системы человека и её уникальность //Актуальные научные исследования в современном мире. – 2017. – №. 5-3. – С. 106-108.
7. Курбанова Н. Н. и др. Постковидные осложнения в эндокринологии //Евразийский журнал академических исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 6. – С. 679-684.
8. Копейкин В.Н. Ортопедическая стоматология. – М.: Медицина, 2019. – 478 с.
9. Ahmedov B.B., Xodjayeva L.I. Flexible denture base materials: clinical performance // Journal of Dental Research. – 2022. – Vol. 15(3). – P. 112-118.
10. Karimov Sh.M. Comparative analysis of acrylic and nylon partial dentures // Central Asian Medical Journal. – 2021. – №4. – P. 78-82.